

власності та механізми компенсації. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2025. Вип. 92. Ч. 1. С. 481–486.

7. Постанова Верховного Суду у складі Касаційного цивільного суду від 22.06.2026 у справі № 344/1277/24 (провадження № 61-3767св26) // URL: <https://iplex.com.ua/doc.php?regnum=137606313>

8. Скриннікова К. О. Обмеження права власності на майно в умовах правового режиму воєнного стану в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2024. Т. 1. Вип. 83. С. 256–260.

9. Спасибо-Фатеева І. В., Бесянєвич О. А., Берестова І. Е., Гудима Д. А., Крат В. І., Мірошніченко А. М., Печений О. П., Попов Ю. Ю. та ін. Право власності: способи захисту крізь призму судової практики. Харків : ЕКУС, 2023. 616 с.

10. Цивільний кодекс України : наук.-практ. коментар : станом на 01 січн. 2023 р. / Харитонов Є. О., Харитонова О. І. та інш. ; за заг. ред. докт. юрид. наук, проф. Харитонова Є. О., канд. юрид. наук, доц. Калітенко О. М. Київ : Норма права, 2023. 1424 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-613-6-101>

ПРОГАЛИНА В ЗАКОНОДАВСТВІ VERSUS ПОРУШЕННЯ З БОКУ ПУБЛІЧНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ: КРИТЕРІЙ РОЗМЕЖУВАННЯ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Краглевич В'ячеслав Вікторович
доктор філософії в галузі права, адвокат

Завданням адміністративного судочинства є справедливе, неупереджене та своєчасне вирішення спорів у сфері публічно-правових відносин з метою ефективного захисту прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб від порушень з боку суб'єктів владних повноважень (частина перша статті 2 КАС України). Перелік справ, на які поширюється юрисдикція адміністративних судів, наведено у статті 19 КАС України (у первинній редакції – стаття 17 [1]). Порівняно з початковою редакцією перелік істотно розширено: до нього включено, зокрема, спори щодо доступу до публічної інформації, примусового відчуження майна для суспільних потреб, оскарження рішень атестаційних, конкурсних і медико-соціальних

експертних комісій, формування складу державних органів та звільнення їх посадових осіб, оборонних закупівель, публічно-приватного партнерства, а також державного регулювання у сфері медіа. Специфіка аналогії, однак, найповніше розкривається на шести класичних категоріях.

Оскарження рішень, дій і бездіяльності суб'єктів владних повноважень становить найчисленнішу категорію адміністративних справ. Її особливість полягає в тому, що предметом судового контролю є перевірка відповідності владного рішення, дії чи бездіяльності вимогам чинного законодавства. Відповідно до частини другої статті 19 Конституції України органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, у межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією і Законами України. Отже, встановлення протиправності передбачає зіставлення поведінки суб'єкта владних повноважень із конкретним нормативним приписом, який визначає його компетенцію, обов'язки або процедуру їх реалізації. Саме тому у спорах цієї категорії застосування аналогії як підстави для оцінки законності діяльності суб'єкта владних повноважень є концептуально несумісним із принципом законності.

Але інша ситуація виникає тоді, коли матеріальне право особи прямо передбачене законом, однак законодавець не встановив процедури його реалізації або порядку здійснення відповідних владних повноважень. За таких умов виникає питання про правову оцінку поведінки суб'єкта владних повноважень, який не вчинив певних дій [2].

Такий висновок узгоджується із законодавчим і доктринальним розумінням бездіяльності суб'єкта владних повноважень. Як міжнародні стандарти, закріплені у Міжнародній конвенції про спрощення та гармонізацію митних процедур, так і положення статті 24 Митного кодексу України та частини п'ятої статті 72 Закону України «Про адміністративну процедуру» пов'язують бездіяльність із невиконанням обов'язку, прямо встановленого законом, або з неприйняттям рішення у визначений законом строк. Аналогічний підхід сформовано й у практиці Верховного Суду (Постанова Великої палати Верховного Суду від 19 квітня 2018 року по справі № 800/426/17 [3]), який виходить із того, що протиправною є лише така бездіяльність, яка полягає у невчиненні юридично значущих дій, віднесених до компетенції суб'єкта владних повноважень, об'єктивно необхідних і реально можливих для виконання. При цьому для встановлення протиправності підлягають оцінці не лише сам факт невчинення дій, а й причини, умови та обставини, що зумовили таку поведінку.

Таким чином, юридичною передумовою констатації протиправної бездіяльності є існування нормативно визначеного обов'язку діяти. Якщо ж законодавець закріпив лише матеріальне право особи, але не встановив порядку його реалізації або способу здійснення відповідного владного повноваження, відсутній нормативний критерій, за допомогою якого можна оцінити поведінку адміністративного органу як протиправну. За таких умов суд може застосувати аналогію закону для забезпечення ефективного захисту права особи, однак така аналогія не трансформує законодавчу прогалину у порушення з боку суб'єкта владних повноважень і не створює підстав для визнання його бездіяльності протиправною.

Отже, умовою настання відповідальності суб'єкта владних повноважень може бути наявність нормативної прогалини в чинному законодавстві, що унеможливує правомірні дії з його боку. На нашу думку, така бездіяльність сама по собі не може кваліфікуватися як протиправна, оскільки за відсутності законодавчо визначеного способу реалізації повноваження суб'єкт публічної адміністрації позбавлений можливості діяти правомірно в розумінні частини другої статті 19 Конституції України. Відповідальність за нормативну прогалину не може бути покладена на орган влади, якщо саме законодавець не визначив юридичний механізм реалізації відповідного права.

Отже, специфіка застосування аналогії в адміністративному судочинстві найповніше розкривається у найчисленнішій категорії справ – про оскарження рішень, дій і бездіяльності суб'єктів владних повноважень.

Особливість цієї категорії полягає в тому, що предметом судового контролю є перевірка відповідності владної поведінки вимогам чинного законодавства. Оскільки згідно з частиною другою статті 19 Конституції України органи влади зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, передбачені Конституцією і законами України, встановлення протиправності передбачає зіставлення поведінки владного суб'єкта з конкретним нормативним приписом. Саме тому застосування аналогії як підстави для оцінки законності діяльності суб'єкта владних повноважень є концептуально несумісним із принципом законності.

Юридичною передумовою констатації протиправної бездіяльності є існування нормативно визначеного обов'язку діяти. Такий висновок узгоджується з міжнародними стандартами, положеннями статті 24 Митного кодексу України, частини п'ятої статті 72 Закону України «Про адміністративну процедуру» та практикою Верховного Суду, згідно з якою протиправною є лише бездіяльність, що полягає у невчиненні юридично значущих дій, віднесених до компетенції

органу, об'єктивно необхідних і реально можливих для виконання, причому оцінці підлягає не лише факт невчинення дії, а й причини й обставини такої поведінки.

Якщо ж законодавець закріпив матеріальне право особи, але не встановив порядку його реалізації, відсутній нормативний критерій оцінки поведінки адміністративного органу. Суд може застосувати аналогію закону для забезпечення ефективного захисту права, однак така аналогія не трансформує законодавчу прогалину в порушення з боку владного суб'єкта. За відсутності визначеного законом способу реалізації повноваження орган позбавлений можливості діяти правомірно, а відповідальність за нормативну прогалину не може бути покладена на нього замість законодавця.

Література:

1. Кодекс адміністративного судочинства України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2005. № 35–36, № 37, ст. 446 (в редакції від 6 липня 2005 року № 2747-IV).

2. Ситников О. Критерії оцінки правомірності рішень, дій чи бездіяльності суб'єкта владних повноважень. URL: <https://www.hsa.org.ua/lectors/sitnikov-oleksandr/articles/kriteriyi-ocinki-pravomirnosti-risen-dii-ci-bezdiialnosti-subjekta-vladnix-povnovazen>

3. Постанова Великої палати Верховного Суду від 19 квітня 2018 року по справі № 800/426/17. <https://reyestr.court.gov.ua/Review/73727775>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-613-6-102>

ПРОЦЕДУРНО-ЕКОЛОГІЧНІ ТА ЕКОНОМІКО-ПРАВОВІ ВИТОКИ ОЦІНКИ НЕГАТИВНОГО ВПЛИВУ НА ЕКОНОМІКУ

Бишевич Євген Володимирович

адвокат

ORCID ID: 0009-0008-1736-9775

Оцінка негативного впливу на економіку має подвійне походження, і нерозрізнення цих ліній є, на переконання автора, джерелом більшості термінологічних непорозумінь у вітчизняній літературі.

Перша лінія – процедурно-екологічна. Її початок покладено Національним законом США про політику в галузі довкілля (National Environmental Policy Act, NEPA) 1969 р., який уперше в історії права